

بررسی نظام مدیریت گفتمان در آثار ادبی فارسی و انگلیسی بر اساس تحلیل گفتمان تطبیقی

علی محمد محمدی^۱، مرتضی عبدلی^۲

CLLS-2305-1187

چکیده

این مطالعه اکتشافی با رویکردی توصیفی، کیفی و بر اساس نظریه انسجام به بررسی نظام ایجاد انسجام در گفتمان و مدیریت گفتمان دو نویسنده حرفه‌ای فارسی و انگلیسی در آفرینش گفتمان ادبی و در چارچوب تحلیل گفتمان تطبیقی و بر اساس نمونه‌گیری هدفمند پرداخته است. برای نیل به هدف، توزیع فراوانی، نوع و نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌ها در متون ادبی «مدیر مدرسه» اثر جلال آل احمد و «پیرمرد و دریا» اثر همینگوی، تحلیل و بررسی شد. تحلیل این پیکره‌های موازی نشان داد که آفرینش روابط گفتمانی بین واحدهای گفتمان بر اساس الگوی چهاروجهی متشکل از چهار گروه گفتمان‌نمای استنباطی، تقابلی، تفصیلی و توالی انجام شده بود. علاوه بر این، تحلیل نقش‌های منظورشناختی این عناصر گفتمان‌شناختی، منجر به کشف یک منظومه طیف‌نقشی هفت‌وجهی برای گفتمان‌ها در این متون ادبی گردید. این فرایند خلاق، انعطاف‌پذیر و سیال در آفرینش و تفسیر گفتمان تحت‌تأثیر نظریه فراگفتمانی کاربردی‌شدگی، به وجود می‌آید و زمینه پیدایش استنباطات جدید، خلاق و حساس را نسبت به بافت کاربردی زبان در نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌ها ایجاد می‌کند که دائماً درحال تغییر، تحول و نوآوری منظورشناختی می‌باشند. کاربردهای آموزشی مختلفی در گستره‌های آموزش ادبیات، زبان و برخی از مهارت‌های زبانی بحث، بررسی و پیشنهاد گردید.

واژگان کلیدی: مدیریت گفتمان، تحلیل گفتمان تطبیقی، آثار ادبی

دوره بیست و یکم شماره ۲۲، بهار و تابستان ۱۴۰۲

۱. استادیار، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبان‌ها، دانشگاه اراک، اراک، ایران (نویسنده مسئول)، ایمیل: a-mohammadi@araku.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-7087-0656>

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبان‌ها، دانشگاه اراک، ایران،

ایمیل: morteza.abdoli@gmail.com

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

۱. مقدمه

۱.۱. شرح و بیان مسئله

در تحلیل گفتمان تطبیقی، محققان به تحلیل نظام آفرینش و مدیریت گفتمان در گستره زبان بر اساس تحلیل تطبیقی عناصر مشابه زبانی و فرازبانی در گفتمان‌های مختلف، می‌پردازند (لین‌ها، ۲۰۲۲: ۴). مدیریت گفتمان عبارت است از بررسی راهبردهای تولید، طراحی، توزیع و استفاده از زبان برای ایجاد انسجام و ارتباط میان واحدهای گفتمان که با استفاده خلاقانه، ابتکاری و انعطاف‌پذیر از گفتمان‌نماها در فرایند تعاملات انسانی صورت می‌گیرد (محمدی، ۲۰۱۵: ۶۲). هدف این مطالعه، بررسی نظام آفرینش انسجام و ارتباط میان واحدهای گفتمان-مدیریت گفتمان- در دو رمان فارسی و انگلیسی با تحلیل نظام استفاده از گفتمان‌نماها در این متون ادبی می‌باشد. برای نیل به این هدف، توزیع فراوانی و نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماها در رمان فارسی «مدیر مدرسه» اثر جلال آل احمد و رمان انگلیسی «پیرمرد و دریا» اثر همینگوی، تحلیل و بررسی شد. نمونه‌برداری هدفمند، مبانی انتخاب دو اثر برای این مطالعه را تشکیل داد. بدین ترتیب که هر دو اثر از ساختار روایی واقع‌گرا برخوردار هستند و در هر دو، مخاطب شاهد تلاش، مبارزه و تحمل سختی‌های قهرمان داستان برای رسیدن به هدف مطلوب است. هر دو قهرمان به هدف خویش می‌رسند، اما شرایط محیطی در خدمت اهداف آنان نیست. همچنین، جملات هر دو نویسنده از نظر زبانی، کوتاه و ساده است. یافته‌های آن در خدمت گسترش و تقویت ابعاد مختلف آموزش زبان، تهیه و تدوین مطالب درسی و به‌ویژه آموزش نگارش در حوزه‌های ادبیات فارسی و انگلیسی خواهد بود. این مطالعه به دنبال یافتن پاسخ به پرسش‌های ذیل می‌باشد:

۱. توزیع فراوانی گفتمان‌نماها چگونه است و پرکاربردترین گفتمان‌نماها در آفرینش

گفتمان ادبی در مدیر مدرسه و پیرمرد و دریا کدام‌اند؟

۲. از کدام گروه گفتمان‌نماها در آفرینش گفتمان ادبی در مدیر مدرسه و پیرمرد و

دریا استفاده شده است؟

۳. نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماها در آفرینش گفتمان ادبی در رمان‌های مدیر

مدرسه و پیرمرد و دریا، کدامند؟

۲.۱. پیشینه تحقیق

گفتمان‌نماها در بافت‌های متفاوتی از قبیل سخنرانی‌های رسمی، گفت‌وگوهای روزمره و متون مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند و بخش مهمی از کاربرد زبان در جامعه را تشکیل می‌دهند. گفتمان‌نماها پرکاربردترین، پیچیده‌ترین و خلاق‌ترین عناصر فرازبانی در تعاملات ارتباطی محسوب می‌شوند و کاربرد فراوان آن‌ها در تعاملات اجتماعی تصادفی نمی‌باشد؛ بلکه دارای نقش‌های فرهنگی، اجتماعی و منظورشناختی گوناگونی می‌باشند که در خدمت گسترش و تسهیل تعاملات انسانی می‌باشند. اسپربر و ویلسون (۱۹۹۵؛ ۷۴) برای تبیین، توصیف، و تفسیر فرایند درک و تولید گفتمان، نظریهٔ ارتباط را ارائه نمودند که بر اساس آن، هر نوع تعامل ارتباطی انسان، دربرگیرنده بالاترین میزان ارتباط است. این بدان معناست که تعاملات انسانی صرفاً شامل فرایند رمزگشایی و رمزگذاری اطلاعات نمی‌باشد، بلکه این فرایند ارتباطی دربرگیرندهٔ فرایند استنباط نیز می‌باشد.

برای تحلیل و تفسیر گفتمان، گلنزرگ (۲۰۱۸؛ ۵۵) نظریهٔ انسجام را ارائه کرد. در این نظریه، درستی مفاهیم به چگونگی ارتباط آن‌ها با سایر مفاهیم در بافت، متن، و ذهن فرد در فرایند گفتمان بستگی دارد. اصول و مبانی آن عبارتند از وجود انسجام در همهٔ متون، وجود روابط مختلف انسجامی در متون و لزوم کشف روابط مختلف برای فهم گفتمان. شفرین (۲۰۰۶؛ ۳۸) برای گفتمان، وجوه پنجگانه‌ای را معرفی نمود که عبارتند از: الف) وجه مشارکت‌گوینده یا شنونده در فرایند گفتمان، ب) وجه اطلاعات و داده، ج) وجه اندیشگانی-آفرینش‌اندیشه، د) وجه فعالیت‌گفتاری مانند توصیف، ه) وجه تبادل نوبت. این محقق معتقد است که گفتمان‌نماها رابطهٔ بین این وجوه پنجگانه و انسجام بین واحدهای گفتمان را ایجاد می‌کنند.

ردکر (۲۰۰۶؛ ۱۳۴) رویکردی نقش‌گرا به بررسی گفتمان‌نماها دارد و معتقد است که نقش اصلی آن‌ها، ایجاد ارتباط بین واحدهای گفتار است و زمینه و بافت مناسب برای درک درست گفتار را فراهم می‌کنند. رویکرد این محقق دارای وجوه سه‌گانه برای گفتمان‌نماهاست که شامل نقش اندیشگانی، ساختار منطقی و ساختار سلسله‌مراتبی می‌باشد. فریزر (۲۰۰۶؛ ۲۴۱) گفتمان‌نماها را در سطح جمله بررسی و نقش آن‌ها را ایجاد رابطه بین پیام جمله فعلی با جمله قبلی و بعدی تلقی می‌کند که نشان‌دهنده اهداف ارتباطی نویسنده/گوینده است. این محقق، گفتمان‌نماها را به چهار گروه طبقه‌بندی می‌کند: توصیفی، تقابلی، ادراکی و سلسله‌مراتبی. فیشر (۲۰۰۶؛ ۳۴۲) گفتمان‌نماها را

از منظر نقش‌های چندگانه مطالعه می‌کند. این نقش‌ها دارای طیف‌های مختلفی از قبیل ایجاد فرصت برای مدیریت نوبت در گفتمان، نشان‌دادن روابط در گفتار، مدیریت و سازمان‌دهی گفتمان، راهنمایی روابط بین فردی، پایش گفتار و رعایت مراتب ادب در گفتمان می‌باشد.

به‌نظر آیمر (۲۰۱۳: ۹۸) گفتمان‌نماها دارای کاربردهای لغوی ثابت و مشخصی نمی‌باشند، بلکه عناصری زبانی‌اند که دارای معانی احتمالی متعددی هستند، تحت‌تأثیر بافت قرار دارند و نقش‌های مختلفی در متن ایفا می‌کنند که تحت‌تأثیر بافت کاربردی زبان قرار دارند. این محقق معتقد است که گفتمان‌نماها، علائمی بافتی می‌باشند که مخاطب را در درک مبانی گفتار و نوشتار یاری می‌دهند. همچنین، دارای نقش‌های فرازبان‌شناختی متعددی هستند که نماد مسائل اجتماعی و فرهنگی هستند. خندقی خامنه و فخراهی فاروجی (۲۰۲۰: ۶۷) به بررسی تأثیر آموزش گفتمان‌نماها بر مکالمه یادگیرندگان زبان انگلیسی در سطح متوسط پرداختند. نتیجه مطالعه آن‌ها تفاوت معناداری نشان نداد و نتیجه گرفتند که آموزش گفتمان‌نماها، تأثیری بر گسترش توانایی مکالمه دانشجویان نداشت.

بخش دیگر از مطالعات در گستره گفتمان‌نماها، به بررسی زبان نوشتاری پرداختند. به‌عنوان مثال، دامالاو و وی لنگ (۲۰۱۹: ۲۰۵) دریافتند که یادگیرندگان زبان انگلیسی، در نوشتار خود از برخی گفتمان‌نماها بیشتر استفاده کردند و گفتمان‌نماهای توالی و استنباطی، فراوانی بیشتری در نوشتار این دانشجویان داشتند. همچنین، به گزارش محقق دیگری (حمزه، ۲۰۱۸: ۵۴۹) یادگیرندگان زبان انگلیسی، گفتمان‌نماها را به شکل صحیحی در نگارش خود استفاده نمی‌کردند و در جای مناسب نیز به‌کار نمی‌بردند که به‌علت عدم آگاهی درباره معانی و طیف‌های نقشی گفتمان‌نماها بود.

محققان (عرفان، شهزادی، طالب، و آوان، ۲۰۲۰: ۳۶۰) به تحلیل دو رمان انگلیسی پرداختند و هدف آنان مطالعه فراوانی گفتمان‌نماها و نقش آن‌ها در بافت نحوی و منظورشناختی متن بود. یافته‌های این تحقیق نشان داد که کاربرد گفتمان‌نماها در این رمان‌ها منطبق با نقش‌های ارتباطی، نحوی و منظورشناختی آن‌ها بود. تاری حارتان (۲۰۱۷: ۲۵) با بررسی کاربرد گفتمان‌نماها در انگلیسی گفتاری، نشان داد که گفتمان‌نمای واو، دارای بیشترین توزیع فراوانی بود و جایگاه دوم متعلق به گفتمان‌نمای خب بود. همچنین بخشی از یافته‌های او نشان داد که برخی از گفتمان‌نماها به‌شکل درستی در

انگلیسی گفتاری استفاده نشده بودند.

کاوهای فرد و علامی (۲۰۱۱؛ ۱۷۸۸) کاربرد گفتمان‌نماها در پیام‌های برخط پلیس بین‌المللی بومی انگلیسی و پلیس غیربومی را بررسی کردند. نتیجه مطالعه آنان نشان داد که تفاوت معناداری بین کاربرد گفتمان‌نماها در این بافت کاربردی زبان، وجود ندارد. در هر دو گروه بیشترین توزیع فراوانی، متعلق به گفتمان‌نماهای تفصیلی بود. گندم‌کار (۲۰۱۸؛ ۴۰) به بررسی توزیع فراوانی و نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماها در کتب روش تحقیق به زبان انگلیسی توسط مولفان بومی و غیربومی زبان انگلیسی پرداخت. این محقق نشان داد که تفاوت معناداری بین توزیع فراوانی گفتمان‌نماها در این کتب وجود نداشت و بیشترین توزیع فراوانی به‌ترتیب متعلق به گفتمان‌نماهای تفصیلی، استنباطی و توالی بود.

یزدانی و صالحی (۲۰۱۵؛ ۴۴) به بررسی تفاوت‌های فراگفتمان‌نماها در مقالات برخط فارسی و انگلیسی پرداختند. نتیجه مطالعه آنها نشان داد که در مقالات فارسی از فراگفتمان‌نماهای بیشتری استفاده شده بود. همچنین مشهدی، فتح‌اللهی، و شهرکی (۲۰۱۵؛ ۸۵) استفاده از فراگفتمان‌نماها در سرمقاله روزنامه‌های فارسی و انگلیسی را مطالعه نمودند. یافته‌های آنان نشان داد که تفاوت‌هایی در کاربرد فراگفتمان‌نماها بین روزنامه‌های فارسی و انگلیسی وجود داشت و نتیجه گرفتند که این تفاوت‌ها، به‌خاطر تفاوت در نظام‌های زبانی و فرهنگی است. بر این اساس، مطالعه‌ای در گستره تحلیل رمان‌های فارسی و انگلیسی انجام نشده و مطالعه حاضر به‌دنبال پرکردن این خلاء پژوهشی می‌باشد.

۳.۱. مبانی تحقیق

روش تحقیق: با توجه به این که این پژوهش دارای مبانی نظری، داده‌های برگرفته از کاربرد طبیعی زبان در حوزه ادبی را بررسی می‌کند، دارای پرسش‌های پژوهشی است. از طرفی، چون داده‌هایی را بر اساس مبانی علمی گردآوری نموده و به تفسیر یک پدیده می‌پردازد، پژوهشی توصیفی است. همچنین، با توجه به این که درک، تجربه و وقایع، حوادث، امور و عکس‌العمل انسان به این مسائل را مطالعه می‌کند، پژوهشی کیفی نیز می‌باشد.

رویکردهای نظری: این رویکردها شامل تحلیل گفتمان تطبیقی و نظریه انسجام

می‌باشد. تحلیل گفتمان تطبیقی با استفاده از پیکره‌های موازی و قابل‌مقایسه، انجام می‌شود. در این تحلیل، نوع ادبی تاثیر مهمی بر انتخاب پیکره در ابتدای کار و همچنین تحلیل و بررسی در پایان پژوهش دارد (لین‌ها، ۲۰۲۲؛ ۴). لین‌ها به نقل از بریت (۲۰۰۶؛ ۱۵۸) معتقد است که مبانی نظری و روش‌شناختی تحلیل گفتمان تطبیقی را نظریه باختین تشکیل می‌دهد. در نظریه باختین، تطبیق و انطباق، یکی از روش‌های مشاهده و مطالعه شباهت‌ها، تغییرات و تفاوت‌ها در تولید و آفرینش گفتمان‌مدار متن بین زبان‌ها و فرهنگ‌های مختلف، تلقی می‌گردد (گریلو و گلاشکوا، ۲۰۱۶؛ ۸۰). مبانی نظریه انسجام بر این گزاره استوار است که صحت، اعتبار و درستی یک ایده یا مفهوم در یک واحد گفتمان، به رابطه و درهم‌تنیدگی آن با سایر مفاهیم و ایده‌ها در سایر واحدهای گفتمان و حتی سایر متون بستگی دارد. بدون این ارتباط و درهم‌تنیدگی با مفاهیم و ایده‌ها در سایر بافت‌ها و متون، اعتبار و درستی آن ایده یا مفهوم تایید نمی‌شود (گلنزبرگ، ۲۰۱۸).

پیکره و مراحل: پیکره مطالعه، شامل دو رمان فارسی و انگلیسی می‌باشد: رمان مدیر مدرسه نوشته جلال آل احمد و رمان پیرمرد و دریا نوشته ارنست همینگوی. مبنای انتخاب و نمونه‌برداری، هدفمند بود و سعی شد پیکره‌ها، نوع ادبی مشابه، ساختار روایی واقع‌گرا و تاریخ انتشار نزدیک به هم - دهه پنجاه قرن بیستم میلادی - داشته باشند. برای انجام این پژوهش، ابتدا پیکره‌ها بر اساس نمونه‌برداری هدفمند انتخاب شدند. سپس برای تجزیه و تحلیل، ۴۰ درصد هر رمان انتخاب شدند که شامل قسمت‌هایی از اوایل، اواسط و اواخر رمان‌ها بود. موضوع تشابه دو پیکره و خوانش‌پذیری رمان‌ها، بر اساس فرمول خوانش‌پذیری بررسی شد و تفاوت معناداری از نظر سطح خوانش‌پذیری بین رمان‌ها مشاهده نشد. سپس، با استفاده از الگو و فهرست گفتمان‌نمای فریزر (۲۰۰۶؛ ۲۴۳) گفتمان‌نماهای موجود در هر دو رمان، علامت‌گذاری، طبقه‌بندی و مشخص شدند. علاوه بر این، برای تحلیل بخش کیفی این مطالعه، از الگوی نقش‌نمای منظورشناختی برینتون (۱۹۹۶؛ ۱۵۰) استفاده شد تا تشخیص نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماها در بافت متن میسر گردد. بر اساس این الگوی نقش‌نمای منظورشناختی، گفتمان‌نماها دارای نقش‌های بینافردی و متنی می‌باشند که شامل آغاز و پایان کلام، گرفتن و دادن نوبت، پرکردن خلا، تغییر موضوع، اطلاع‌رسانی، نشان‌دادن توالی، اصلاح سخن، پاسخ و عکس‌العمل، اثبات و حفظ وجهه می‌باشد. همچنین، برای اثبات اعتبار، پایایی و دقت علمی مطالعه، از دو ارزیاب استفاده شد و ۲۵ درصد کل داده‌های مطالعه، در اختیار

ارزیاب‌ها قرار گرفت تا تشخیص محققان از نقش گفتمان‌نماها را تایید نمایند.

۲. بحث و بررسی

پرسش‌های مطالعه نیز به بررسی و مقایسه توزیع فراوانی، نوع گفتمان‌نماها، پرکاربردترین گفتمان‌نماها و تحلیل تطبیقی نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماها در رمان‌های مدیر مدرسه و پیرمرد و دریا پرداختند.

۱،۲. بخش کمی: بخش کمی مطالعه به بررسی و تجزیه و تحلیل توزیع فراوانی، کاربرد و نوع گفتمان‌نماها در رمان‌های مدیر مدرسه و پیرمرد و دریا با استفاده از فهرست گفتمان‌نمای فریزر (۲۰۰۶) پرداخت (موضوع پرسش‌های اول و دوم). تحلیل، بررسی و مقایسه تطبیقی این رمان‌ها (جدول ۱) نشان داد که از چهار گروه گفتمان‌نمای استنباطی، تقابلی، تفصیلی و توالی استفاده شده که در راستای گزارش محمدی (۲۰۲۲: ۴۵) در متون قرآنی و محمدی و دهقان (۲۰۲۰: ۹۵) در متون انتقادی می‌باشد. پرسش ۲. در رمان پیرمرد و دریا، ۴۷۳ (۱/۴٪) گفتمان‌نمای مختلف و در رمان مدیر مدرسه، ۳۶۳ (۰/۲٪) گفتمان‌نمای گوناگون مشاهده شد (پرسش ۱). چنین یافته‌هایی در مطالعات ذیل گزارش شده: نژادانصاری و محمدی (۲۰۱۴: ۱۰) در آفرینش گفتمان استادان و دانشجویان ایرانی ۱/۲٪، بوجاری (۲۰۱۹: ۶۸) در آفرینش گفتمان در متون ادبی آمریکایی و انگلیسی ۱/۲٪، نژادانصاری و محمدی (۲۰۱۴) در گفتمان آموزشی استادان ایرانی ۲/۳٪، و گندم‌کار (۲۰۱۸: ۴۲) در آفرینش گفتمان در روش تحقیق در آثار فرهادی و نونان ۰/۲٪. تفاوت معناداری بین این یافته‌ها مشاهده نمی‌شود. در این گزارش‌ها روند تقریباً مشابهی وجود دارد و این فرایند، نظام طبیعی و روان آفرینش گفتمان را به‌نمایش می‌گذارد.

جدول ۱ توزیع فراوانی، درصد و نوع گفتمان‌نماها در رمان‌های مدیر مدرسه و پیرمرد و دریا

ردیف	گفتمان‌نماها	مدیر مدرسه		پیرمرد و دریا	
		درصد	توزیع فراوانی	درصد	توزیع فراوانی
۱	استنباطی	۶٪	۲۲	۸٪	۳۷
۲	تفصیلی	۶۸٪	۲۴۷	۵۹٪	۲۷۹
۳	تقابلی	۱۴٪	۵۱	۱۵٪	۷۱
۴	توالی	۱۲٪	۴۳	۱۸٪	۸۶
۵	کل	۱۰۰٪	۳۶۳	۱۰۰٪	۴۷۳
۶	کلمات در رمان‌ها	۱۰۰٪	۱۸۰۰۰	۱۰۰٪	۲۷۰۰۰
۷	گفتمان‌نماها در رمان‌ها	۲٪	۳۶۳	۱/۴٪	۴۷۳

۱.۱.۲. گفتمان‌نماهای تفصیلی

مطابق جدول ۱ و نمودارهای ۱ و ۲، در هر دو رمان بالاترین درصد توزیع فراوانی، به گفتمان‌نماهای تفصیلی تعلق دارد: مدیر مدرسه ۶۸٪ و پیرمرد و دریا ۵۹٪ (پرسش ۱). گفتمان‌نماهای تفصیلی در رمان پیرمرد و دریا عبارتند از و- ۲۶۹ نمونه و ۵۹٪ توزیع فراوانی، یا- ۴ نمونه و ۴٪ توزیع فراوانی، و یعنی- ۱٪ توزیع فراوانی و در رمان مدیر مدرسه شامل و- ۲۳۲ نمونه و ۶۸٪ توزیع فراوانی و هم- ۱۵ نمونه و ۴٪ توزیع فراوانی می‌گردد. گزارش‌های مشابهی درباره تعلق بالاترین درصد توزیع فراوانی به گفتمان‌نماهای تفصیلی وجود دارد: گندم‌کار (۲۰۱۸: ۴۶) در تحلیل آثار فرهادی با ۵۹٪ و نونان با ۸۲٪، بوجاری (۲۰۱۹: ۵۱) در متون ادبی آمریکایی با ۵۶٪ و انگلیسی با ۵۱٪، محمدی و دهقان (۲۰۲۰: ۹۷) در متون انتقادی با ۵۳٪، و نژادانصاری و محمدی (۲۰۱۴: ۹) در گفتمان آموزشی استادان ایرانی با ۷۰٪ توزیع فراوانی. علل آن کدامند؟ دو دیدگاه مختلف در این باره رایج شده: الف) در فرایند یادگیری زبان، ابتدا معرفی می‌شوند (جلیلی فر ۲۰۰۸)، دارای فراوانی بیشتری در متون هستند (کوان و چنگ ۲۰۱۵: ۲۵). ب) گروه دوم محققان مانند حسینی (۲۰۰۰: ۵۵)؛ صیادکوه و رئیسی (۲۰۱۷: ۷) با تحلیل

بیکره‌هایی از شاهکارهای ادبی فارسی خلاق مانند گلستان، بوستان و کلیله و دمنه، معتقدند که گفتمان‌نماهای تفصیلی از کارسازترین، مهم‌ترین، گسترده‌ترین، خلاق‌ترین و پیچیده‌ترین عناصر گفتمان‌آفرین هستند.

۲.۱.۲. گفتمان‌نماهای تقابلی

مطابق جدول ۱ و نمودارهای ۱ و ۲ دومین جایگاه در هر دو رمان، متعلق به گفتمان‌نماهای تقابلی می‌باشد: ۵۱ نمونه و ۱۴٪ توزیع فراوانی در مدیر مدرسه که شامل اما- ۱۹ نمونه و ۸۶٪ توزیع فراوانی، و ولی- ۳ نمونه و ۱۴٪ توزیع فراوانی می‌باشد. در پیرمرد و دریا با ۱۷۱ نمونه و ۱۵٪ توزیع فراوانی که شامل اما- ۴۴ نمونه و ۱۵٪ توزیع فراوانی، اگرچه با ۶ نمونه و ۲٪ توزیع فراوانی، گرچه- ۵ نمونه و ۲٪ توزیع فراوانی، هنوز- ۴ نمونه و ۱/۵٪ توزیع فراوانی، به‌جای- ۱ نمونه و ۰/۴٪، و با این‌حال- ۱ نمونه و ۰/۴٪ توزیع فراوانی است. بنابراین، همین‌گوی از گفتمان‌نماهای بیشتری استفاده کرده است. گفتمان‌نماهای تقابلی در مطالعات زیر نیز دارای جایگاه دوم هستند: بوجاری (۲۰۱۹) در متون ادبی آمریکایی با ۲۱٪ و متون ادبی انگلیسی ۱۹٪، گندم‌کار (۲۰۱۸) در متون تحقیقاتی- فرهادی با ۳۰٪ و نونان با ۲۸٪ و محمدی و دهقان (۲۰۲۰) در متون انتقادی با ۲۱٪ توزیع فراوانی. گفتمان‌نماهای تفصیلی و تقابلی، نقش مشابهی دارند و آن گسترش گفتمان با افزودن واحدهای گوناگون به آن است، اما با دو رویکرد مثبت یا منفی. به‌هر حال لازمهٔ آفرینش گفتمان، نشان‌دادن تفاوت‌ها، تضادها و اختلافات است و استفاده از این گفتمان‌نماها در خدمت این هدف گفتمانی می‌باشد.

۳.۱.۲. گفتمان‌نماهای استنباطی

بر اساس جدول ۱ و نمودارهای ۱ و ۲، سومین‌رتبه در مدیریت گفتمان در رمان‌های پیرمرد و دریا و مدیر مدرسه، متعلق به گفتمان‌نماهای استنباطی است: مدیر مدرسه ۲۲ نمونه و ۶٪ توزیع فراوانی که شامل چون- ۱ نمونه و ۰/۴٪ توزیع فراوانی، خوب- ۲ نمونه و ۷٪ توزیع فراوانی، پس ۲ نمونه و ۷٪ توزیع فراوانی است. همچنین، پیرمرد و دریا با ۳۷ نمونه و ۸٪ توزیع فراوانی که شامل زیرا- ۶ نمونه و ۲٪ توزیع فراوانی، سپس- ۱۰ نمونه و ۵/۳٪ توزیع فراوانی، پس- ۱۰ نمونه و ۳/۵٪ توزیع فراوانی، و بالاخره ۱ نمونه و ۰/۴٪ درصد توزیع فراوانی می‌گردد. مطالعات زیر نیز به چنین یافته‌ای دست یافته‌اند: گندم‌کار (۲۰۱۸؛ ۴۵) در متون تحقیقاتی- فرهادی ۲۳٪ و نونان ۱۵٪، بوجاری (۲۰۱۹)؛

۵۵) در متون ادبی- آمریکایی ۱۰٪ و انگلیسی ۸٪، و محمدی و دهقان (۲۰۲۰: ۹۸) در متون انتقادی با ۱۳٪ توزیع فراوانی. ارائه نتایج مهم، عواقب اقدامات، و ره‌آورد کلام قبلی با استفاده از گفتمان‌نماهای استنباطی انجام می‌شود. یعنی این رابطه منطقی بین واحدهای گفتمان، ثابت می‌کند که مطالب بیان‌شده در واحد گفتمان فعلی، ره‌آورد مباحث واحدهای قبلی است که در تعاملات انسانی از فرایندهای طبیعی در آفرینش گفتمان تلقی می‌شود.

۴.۱.۲. گفتمان‌نماهای توالی

چهارمین رتبه از نظر توزیع فراوانی، متعلق به گفتمان‌نماهای توالی در هر دو رمان است: پیرمرد و دریا (۱۸٪) که شامل زمانی که- ۳۲ نمونه و ۱۱٪ توزیع فراوانی، بعد- ۲۹ نمونه و ۱۰٪ توزیع فراوانی، قبل- ۷ نمونه و ۲٪ توزیع فراوانی، ابتدا- ۴ نمونه و ۱/۵٪ توزیع فراوانی، سرانجام- ۳ نمونه و ۱/۱٪ توزیع فراوانی، سپس- ۱ نمونه و ۰/۴ درصد توزیع فراوانی است. مدیر مدرسه هم ۱۲٪ توزیع فراوانی که شامل بعد- ۱۴ نمونه و ۵٪ توزیع فراوانی، وقتی- ۸ نمونه و ۳٪ توزیع فراوانی، اول- ۳ نمونه و ۱٪ توزیع فراوانی، بالاخره- ۱ نمونه و ۰/۴ درصد توزیع فراوانی می‌باشد. این یافته در راستای مطالعات زیر قرار دارد: بوجاری (۲۰۱۹: ۵۵) در متون ادبی آمریکایی با ۱۲٪ و انگلیسی با ۱۳٪، گندمکار (۲۰۱۸: ۴۵) در متون روش تحقیق- فرهادی ۱۸٪ نونان ۱۲٪، و محمدی و دهقان (۲۰۲۰: ۹۸) در متون انتقادی ۸/۶٪. بنابراین، رابطه منطقی توالی بین واحدهای گفتمان با استفاده از گفتمان‌نماهای توالی انجام می‌شود. در این رابطه منطقی، نظام زمان-محور در آفرینش گفتمان از طریق ویژگی‌های زمانی مانند سلسله‌مراتب و فواصل زمانی یا مکانی اعمال می‌گردد.

۲.۲. بخش کیفی: بخش کیفی یافته‌ها مربوط به نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماها در رمان‌های مدیر مدرسه و پیرمرد و دریا مربوط می‌شود که شامل نقش‌های متنی می‌گردد (موضوع پرسش ۳). براساس الگوی برینتن (۱۹۹۶: ۱۵۸) این عناصر گفتمان‌شناختی دارای نقش‌های دوازده‌گانه مختلف متنی و بینافردی هستند. در این پیکره‌های موازی فارسی و انگلیسی، گفتمان‌نماها نقش‌های ذیل را ایفا نمودند: اطلاع‌رسانی، توالی، تغییر موضوع، آغاز و پایان گفتار، نوبت‌گیری و اصلاح سخن. این نقش‌ها صرفاً شامل نقش‌های متنی می‌شوند و نقش‌های بینافردی مشاهده نشد. مبانی علمی این تنوع نقشی یا چند نقش‌گونگی، از منظر علم کاربردی‌شدگی تفسیر و اثبات می‌گردد (برینتن، ۲۰۱۵: کریبل و دگند، ۲۰۱۹). در این

حوزه از علم، معنای گزاره‌ای و لغوی گفتمان‌نماها بر مبنای متغیرهای بافتی مانند افراد، موقعیت‌ها، مکان‌ها و زمان‌ها دارای انعطاف زیادی است و به شدت تغییر می‌کند. در نتیجه، طیف‌های چندگانه تعاملی و بافت-محور نقشی آن‌ها را ایجاد می‌کند که دایما در حال تغییر، تحول و گسترش است. بخش‌های ذیل به گزارش نقش‌های گفتمان‌نماها در این پیکره‌های موازی فارسی و انگلیسی می‌پردازد.

۱.۲.۲. نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای تقابلی

گفتمان‌نماهای تقابلی در رمان پیرمرد و دریا شامل But- با نقش‌های منظورشناختی اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، آغاز و پایان کلام، نوبت‌گیری و اصلاح کلام (ردیف‌های ۱-۴ در جدول ۲)، though, although, Still با نقش‌های اطلاع‌رسانی و تغییر موضوع (ردیف‌های ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱)، instead of و yet با نقش تغییر موضوع هستند (ردیف‌های ۷ و ۱۲ در جدول ۳). گفتمان‌نماهای تقابلی «اما» و «ولی» در مدیر مدرسه، دارای نقش‌های اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع و آغاز کلام می‌باشند (ردیف‌های ۱-۶ در جدول ۳). تمام نقش‌های فوق، به جز نقش نوبت‌گیری، در مطالعه محمدی و دهقان (۲۰۲۰: ۹۷) نیز برای گفتمان‌نماهای تقابلی گزارش شده‌اند. با این تفاوت که در گزارش این دو محقق موضوع اعلام‌نظر نیز وجود دارد که علت آن ممکن است تفاوت نوع متن باشد، زیرا در متون انتقادی، منتقد باید در مراحل مختلف به اعلان نظر اقدام نماید. همچنین، در مطالعه برگرفته از پیکره‌های شش‌گانه انتقادی، قرآنی، تحقیقاتی، ادبی، سیاسی و آموزشی محمدی (۲۰۲۲: ۴۴) هم نقش‌های اطلاع‌رسانی، توالی، اعلان‌نظر و تغییر موضوع نیز گزارش شده است. گفتمان‌نماهای تقابلی در پژوهش گندمکار (۲۰۱۸: ۴۵) دارای نقش‌های اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، توالی و پایان کلام هستند. در گزارش بوجاری (۲۰۱۹: ۴۴) نقش گفتمان‌نماهای تقابلی عبارت است از اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، توالی، آغاز و پایان کلام، نوبت‌گیری و نشان دادن عکس‌العمل. در مطالعه نژادانصاری و محمدی (۲۰۱۴: ۸) نقش‌های کشف‌شده برای گفتمان‌نماها، شامل آغاز و پایان کلام، تبادل نوبت (دادن و گرفتن) اطلاع‌رسانی، توالی، اصلاح کلام، عکس‌العمل، تغییر موضوع و اثبات نظر. تفاوت نقش‌ها در این مطالعات مربوط به موضوع نوع متون بررسی شده است که شامل انواع مختلفی از متون است.

جدول ۲ نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای تقابلی در داستان پیرمرد و دریا

نقش منظورشناختی	مثال	ردیف
اطلاع‌رسانی	The old man would have liked to keep his hand in the salt water longer but he was afraid of another sudden lurch by the fish	۱
پایان کلام	But you are your father's and your mother's" "and you are in a lucky boat	۲
تغییر موضوع	But now they were freshening as when the breeze rises	۳
نوبت‌گیری	I am a strange old man. But are you strong enough now for a truly big fish	۴
اطلاع‌رسانی	So I had better eat it all, although I am not hungry	۵
تغییر موضوع	But, thank God, they are not as intelligent as we who kill them; although they are more noble and more able	۶
تغییر موضوع	He noticed how pleasant it was to have someone to talk to instead of speaking only to himself and to the sea	۷
اطلاع‌رسانی	It was getting into the afternoon and the boat still moved slowly and steadily	۸
تغییر موضوع	Still I would rather be that beast down there in the darkness of the sea	۹
اطلاع‌رسانی	There is no sense in being anything but practical though , he thought	۱۰
تغییر موضوع	Christ, I did not know he was so big." "I'll kill him though ," he said. "In all his greatness and his glory	۱۱
تغییر موضوع	Don't be silly," he said aloud. "And keep"- "awake and steer. You may have much luck yet	۱۲

جدول ۳ نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای تقابلی در داستان مدیر مدرسه

نقش منظورشناختی	مثال	ردیف
اطلاع‌رسانی	دست بچه را گرفت و رفت بیرون و من ماندم و پدر. <u>اما</u> حرف نمی‌زد.	۱
تغییر موضوع	فرهنگی‌های گداگشنه و خزانه‌ی خالی و دست‌های از پا درازتر! <u>اما</u> خوبیش این بود که در مدرسه ما فراش جدیدمان پولدار بود.	۲
آغاز کلام	و گفتم <u>اما</u> نه اینقدر که مدرسه تعطیل بشود خانم! و لابد به عرض‌تون رسیده که	۳
اطلاع‌رسانی	مسلم او هم مرا می‌دید، ولی آهسته‌تر از آن می‌آمد که یک معلم تاخیر کرده جلوی مدیرش می‌آمد.	۴
تغییر موضوع	خواستم بگویم «مگر رییس فرهنگ نمی‌داند که اینجا بیش از حد مرد است» ولی دیدم لزومی ندارد.	۵
آغاز کلام	ولی آخر با من چه کار دارد...	۶

۲.۲.۲. نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای تفصیلی

مطابق جدول ۴، گفتمان‌نماهای تفصیلی در پیرمرد و دریا عبارتند از and با نقش‌های اطلاع‌رسانی، توالی، تغییر موضوع، آغاز و پایان کلام (ردیف‌های ۱-۴)، or با نقش‌های اطلاع‌رسانی و تغییر موضوع (ردیف‌های ۵ و ۶) و that is با نقش اطلاع‌رسانی (ردیف ۷). بر اساس جدول ۵، گفتمان‌نماهای تفصیلی در رمان مدیر مدرسه شامل «و» با نقش‌های اطلاع‌رسانی، توالی، تغییر موضوع، آغاز و پایان کلام (ردیف‌های ۱-۵) و «هم» با نقش‌های اطلاع‌رسانی و تغییر موضوع می‌باشند (ردیف‌های ۶ و ۷). تمامی نقش‌های فوق به‌علاوه نقش اعلان‌نظر در مطالعه محمدی و دهقان (۲۰۲۰؛ ۹۹) نیز برای گفتمان‌نماهای تفصیلی

گزارش شده است. در گزارش مطالعه محمدی (۲۰۲۲؛ ۳۲) نیز نقش‌های اطلاع‌رسانی، توالی، اعلان نظر و تغییر موضوع دیده می‌شود که برگرفته از پیکره‌های شش‌گانه انتقادی، قرآنی، تحقیقاتی، ادبی، سیاسی و آموزشی است. گفتمان‌نماهای تفصیلی در پژوهش گندمکار (۲۰۱۸؛ ۴۸) دارای نقش‌های اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، توالی و پایان‌کلام می‌باشند. در گزارش بوجاری (۲۰۱۹؛ ۵۰) نقش گفتمان‌نماهای تفصیلی عبارت است از اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، توالی، آغاز و پایان‌کلام، حفظ نوبت، نوبت‌گیری و نشان‌دادن عکس‌العمل. بسیاری از این رفتارها و نقش‌های منظورشناختی، در لغت‌نامه‌ها برای این گفتمان‌نماها ارایه نشده است.

جدول ۱: نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای تفصیلی در داستان پیرمرد و دریا

نقش منظورشناختی	مثال	ردیف
توالی	He felt the line carefully with his right hand and noticed his hand was bleeding.	۱
اطلاع‌رسانی	...then dropped off and it was pleasant.	۲
تغییر موضوع	when the line jerked and the old man had not even seen him go.	۳
آغاز کلام	And the best fisherman is you.	۴
تغییر موضوع	I must be getting very stupid. Or perhaps I was looking at the small bird.	۵
اطلاع‌رسانی	And I do not know whether the sun will rot or dry what is left, so I had better eat it.	۶
اطلاع‌رسانی	He never went turtling. That is, what kills the eyes.	

جدول نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای تفصیلی در داستان مدیر مدرسه

نقش منظورشناختی	مثال	ردیف
اطلاع‌رسانی	ناظم، جوان رشیدی بود که بلند حرف می‌زد و به راحتی امر و نهی می‌کرد.	۱
آغاز کلام	و اشاره کرد به این که «ان شالله زیر سایه‌ی سرکار، سال دیگر کلاس‌های دبیرستان را هم خواهیم داشت.	۲
تغییر موضوع	و آن دیگری که حساب می‌گفت، جوانی بود موقر و سنگین مازندرانی به نظر می‌آمد.	۳
پایان کلام	رییس‌شون رو که گرفتند چه جونی کندم آقا تا حالی‌شون کنم که دست وردارند آقا. و از روی میز پرید پایین.	۴
توالی	باید همه‌ی سنن را رعایت کرد. دست کردم و یک پنج تومانی روی میز گذاشتم.	۵
اطلاع‌رسانی	صاف توی چشم نگاه می‌کرد. حال او را هم پرسیدم.	۶
تغییر موضوع	این را هم اطلاع داشته باشید که فقط دو تا از معلم‌های ما، متاهل هستند.	۷

۳.۲.۲. نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای استنباطی

بر اساس جدول ۶، گفتمان‌نماهای استنباطی در پیرمرد و دریا شامل because با نقش اطلاع‌رسانی (ردیف‌های ۱ و ۲)، so با نقش‌های اطلاع‌رسانی و تغییر موضوع (ردیف‌های ۳ و ۴)، then با نقش‌های اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع و نوبت‌گیری (ردیف‌های ۵-۸)، After all با نقش‌های اطلاع‌رسانی و پایان کلام (ردیف ۹) می‌باشد. مطابق جدول ۷، گفتمان‌نماهای استنباطی در داستان مدیر مدرسه، عبارتند از چون با نقش اطلاع‌رسانی (ردیف ۳)، پس با نقش اطلاع‌رسانی (ردیف ۲) و خوب با نقش نوبت‌گیری (ردیف ۱). از میان نقش‌های فوق، صرفاً نقش‌های اطلاع‌رسانی و توالی در مطالعه محمدی و دهقان (۲۰۲۰) گزارش شده است. همچنین نقش اعلان‌نظر در مطالعه آنان دیده می‌شود که

مربوط به نوع پیکره آن مطالعه یعنی متون انتقادی است. اما در گزارش محمدی (۲۰۲۲: ۴۲) نقش‌های اطلاع‌رسانی، توالی، اعلان‌نظر و تغییر موضوع نیز دیده می‌شود که مربوط به انواع شش‌گانه متون انتقادی، قرآنی، تحقیقاتی، ادبی، سیاسی و آموزشی است. در پژوهش گندمکار (۲۰۱۸: ۴۸) این گفتمان‌نماها دارای نقش‌های اطلاع‌رسانی و پایان‌کلام هستند. در گزارش بوجاری (۲۰۱۹: ۴۹) نقش گفتمان‌نماهای استنباطی عبارت است از اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، آغاز و پایان‌کلام، نوبت‌گیری و نشان‌دادن عکس‌العمل. این رویکرد اکتشافی، شناخت محققان از نقش‌های سیال و بافت-محور این عناصر گفتمانی و فراگفتمانی را گسترش و توسعه می‌دهد.

جدول ۶ نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای استنباطی در داستان پیرمرد و دریا

نقش منظورشناختی	مثال	ردیف
اطلاع‌رسانی	It encouraged him to talk because his back had stiffened in the night and it hurt truly now.	۱
پایان کلام	But today there was only the faint edge of the odour, because the wind had backed into the north.	۲
نوبت‌گیری	-"Let us take the stuff home," the boy said. " So I can get the cast net and go after the sardines."	۳
اطلاع‌رسانی	The sun was on the old man's left arm and shoulder and on his back. So he knew the fish had turned east of north.	۴
نوبت‌گیری	-"You'll not fish without eating while I'm alive." " Then live a long time," the old man said.	۵
تغییر موضوع	But then I think of Dick Sisler and those great drives In the old park."	۶
پایان کلام	"Good night then . I will wake you in the morning."	۷
اطلاع‌رسانی	But there was no hatchet and then there was no knife.	۸
اطلاع‌رسانی	Let it open and come back of its own accord. After all I abused it much in the night.	۹

جدول ۷ نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای استنباطی در داستان مدیر مدرسه

نقش منظورشناختی	مثال	ردیف
نوبت‌گیری	خوب چرا تا حالا پاکش نکردی؟	۱
اطلاع‌رسانی	آره آقا، پس چی! یکی همین آقازاده که هنوز نیومده آقا.	۲
اطلاع‌رسانی	یعنی بی‌تکلیف نیستم. چون اسمم تو لیست جیره‌ی زندون رفته. خیالم راحت. چون سختی‌هاش گذشته.	۳

۴.۲.۲. نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای توالی

مطابق جدول ۸، گفتمان‌نماهای توالی در پیرمرد و دریا عبارتند از when با نقش‌های اطلاع‌رسانی، توالی و تغییر موضوع (ردیف‌های ۸، ۹، ۱۰)، then با نقش اطلاع‌رسانی (ردیف‌های ۱ و ۲)، before با نقش توالی (ردیف‌های ۴ و ۵)، finally با نقش پایان کلام (ردیف‌های ۶ و ۷)، first با نقش‌های اطلاع‌رسانی و توالی (ردیف‌های ۱ و ۱۱) و after-wards با نقش توالی (ردیف ۳). بر اساس جدول ۹، گفتمان‌نماهای توالی در داستان مدیر مدرسه عبارتند از بعد با نقش‌های توالی و پایان کلام (ردیف‌های ۱، ۲، ۷)، بالاخره با نقش توالی (ردیف ۶)، وقتی با نقش‌های اطلاع‌رسانی و تغییر موضوع (ردیف‌های ۳ و ۴)، حالا با نقش توالی (ردیف ۵) و اول با نقش توالی (ردیف ۷). از نقش‌های فوق، سه نقش توالی، اطلاع‌رسانی و اعلان‌نظر در پژوهش محمدی و دهقان (۲۰۲۰: ۱۰۱) گزارش شده است. علاوه بر نقش‌های سه‌گانه فوق، در مطالعه محمدی (۲۰۲۲: ۴۸) نقش تغییر موضوع نیز دیده می‌شود. در پژوهش گندمکار (۲۰۱۸: ۴۶) این گفتمان‌نماها دارای نقش‌های اطلاع‌رسانی، توالی، آغاز و پایان کلام هستند. در گزارش بوجاری (۲۰۱۹: ۴۹) نقش گفتمان‌نماهای توالی عبارت است از اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، توالی، آغاز و پایان کلام.

جدول ۸ نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای توالی در داستان پیرمرد و دریا

نقش منظورشناختی	مثال	ردیف
توالی	" First you borrow. Then you beg."	۱
اطلاع‌رسانی	"It will be dark soon," he said. " Then I should see the glow of Havana."	۲
توالی	"No. Afterwards I will see what he can eat."	۳
توالی	I want to be out before it is light.	۴
اطلاع‌رسانی	He knew he would need his hands before this was over.	۵
پایان کلام	One came; finally , against the head itself and he knew that it was over.	۶
توالی	Then he just watched the road. Finally he put the mast down and stood up.	۷
توالی	"I remember everything from when we first went together."	۸
اطلاع‌رسانی	"Now," he said, when his hand had dried, "I must eat the small tuna."	۹
تغییر موضوع	"I went out too far." When he sailed into the little harbour the lights of the Terrace were out.	۱۰
اطلاع‌رسانی	"How old was I when you first took me in a boat?"	۱۱
توالی	"I think perhaps I can too. But I try not to borrow. First you borrow. Then you beg."	۱۲

جدول ۹ نقش‌های منظورشناختی گفتمان‌نماهای توالی در داستان مدیر مدرسه

ردیف	مثال	نقش منظورشناختی
۱	و تازه زور که بزند سه سال دیگر می‌تواند از حق فنی <u>نظامت</u> مدرسه استفاده کند. <u>بعد</u> بلند شدیم که به کلاس‌ها سرکشی کنیم.	توالی
۲	و از این حرف‌ها بعد از سخنرانی آقای ناظم دستمالم را دادم که آن عکس‌ها را پاک کند و <u>بعد</u> هم راه افتاد.	پایان کلام
۳	پیدا بود که این هیکل کم‌کم دارد از سر دبستان زیادی می‌کند! <u>وقتی</u> حرف می‌زد همه‌اش درین فکر بودم که با نان آقامعلمی چه‌طور می‌شد چنین هیکلی به‌هم زد؟	اطلاع‌رسانی
۴	خیال همه‌شان راحت بود. <u>وقتی</u> برای گرفتن حقوقم به اداره رفتم، چنان شلوغ بود که به خودم گفتم کاش اصلا حقوقم را منتقل نکرده بودم.	تغییر موضوع
۵	خوب، <u>حالا</u> چه فرمایشی داشتید؟	توالی
۶	راه افتادیم. <u>بالاخره</u> به خانه‌ی آن‌ها رسیدیم.	توالی
۷	من <u>اول</u> تصمیم را گرفتم، بعد مثل سگ‌ها شدم.	توالی

۳. نتیجه‌گیری و کاربردهای آموزشی و پژوهشی

تحلیل و بررسی بخش کمی مطالعه، منجر به کشف یک الگوی چهاروجهی برای مشخص کردن نوع رابطه بین واحدهای گفتمان در متون ادبی شد که وجوه آن عبارتند از تفصیل، تقابل، استنباط و توالی. در بخش کیفی این پژوهش، یک الگوی طیف‌نقشی هفت‌وجهی برای گفتمان‌نماها در این پیکره‌ها بود که شامل نقش‌های اطلاع‌رسانی، تغییر موضوع، آغاز کلام، توالی، پایان گفتار، تبادل نوبت و اصلاح سخن می‌گردد. این یافته‌ها

به شناخت کامل‌تر محققان، مدرسان و تهیه‌کنندگان مطالب آموزشی منتهی می‌شود. علاوه‌براین، این یافته‌ها نحوه شکل‌گیری رویکردهای گفتمانی نویسنده و گوینده در تولید و بهره‌وری از زبان را به‌نمایش می‌گذارند. علاوه‌براین، این یافته‌ها هدف‌های خاص در آفرینش گفتمان را نشان می‌دهند و روش‌های صحیح درک و تفسیر گفتمان توسط مخاطب را هم هدایت می‌کنند (شفرین، ۲۰۰۶). به‌علاوه، نتایج نشان می‌دهند که بررسی و شناخت پیکره-محور نظام کاربردی و کارکردی گفتمان‌نماها در متون ادبی؛ منظومه شناختی محققان، مدرسان و تهیه‌کنندگان مطالب درسی از نقش بافت-محور، سیال و پویای آن‌ها را کامل‌تر و عینی‌تر می‌کنند؛ ذهن، زبان و کنش‌های گفتمان‌مدار نویسنده، گوینده، مخاطب در آفرینش، تحلیل و تفسیر گفتمان را تقویت می‌کند و آن را گسترش می‌دهد. لازمه این امر، بهره‌برداری کاربردی از دانش و مهارت در گستره علمی کاربردی‌شدگی (Pragmaticalization) است که مستلزم تحول در نظام آموزشی در گستره‌های آموزش زبان، ادبیات و ترجمه می‌باشد.

برای دستیابی به تحول لازم است نظام آموزشی، شناخت جامعی از ماهیت، راهبردها، و ابعاد علم کاربردی‌شدگی به‌دست آورد. بنابراین، تدریس علوم گفتمان‌شناسی و منظورشناسی از مقطع کارشناسی باید به‌صورت کاربردی و با رویکردی پیکره-محور و کاربردی انجام شود تا استفاده بهتری از سرمایه‌های علمی-آموزشی صورت گیرد. از آنجا که این نوع پژوهش‌ها بر توجه و تمرکز بر بافت کاربردی عناصر گفتمانی تأکید دارند و اقدام به اکتشاف معانی و نقش‌های جدیدی برای عناصر گفتمانی از قبیل گفتمان‌نماها می‌کنند، آموزش آن‌ها نیز باید به‌صورت بافت-محور و حساس نسبت به عوامل بافتی مانند افراد، زمان‌ها و مکان‌ها انجام شود. در این راستا به نمونه‌ای از نگرش کاربردی‌شدگی به گفتمان، آفرینش گفتمان و درک گفتمان از شفיעی کدکنی در شناخت گفتمان حافظ اشاره می‌گردد. شفיעی کدکنی (۱۳۸۵) در تفسیر منظورشناختی از کاربرد گفتمان‌نمای و در بیت

«دل و دینم شد و دلبر به ملامت برخاست

گفت با ما منشین که از تو سلامت برخاست»

از حافظ نتیجه می‌گیرد که این واو دارای نقش منظورشناختی دیدن و تجربه‌کردن است که از ابداعات اوست و این نقش و معنا در فرهنگ لغات برای آن ارائه نشده است.

A Study of Monitoring Discourse in Persian and English Literary: A Comparative Discourse Analysis

Ali Mohammad Mohammadi¹, Morteza Abdoli²

Abstract

Introduction: *Comparative discourse analysis is a branch of linguistics focusing on comparative study of languages and discourses in terms of similar linguistic and metalinguistic variables in the construction and monitoring of discourse (Linba, 2022). Monitoring discourse is the analysis of strategies in planning, distribution, production, and utilization of language to create coherence and relevance between units of discourse by the creative, innovative, and flexible application of discourse markers (DMs) in human communication (Mohammadi and Dehghan, 2021). This explorative, descriptive, and qualitative study analyzed coherence relations in “Modire Madreseh” by Jalal Al-e-Ahmad and “The Old Man and The Sea by Hemingway to discover the frequency, categories, and pragmatic functions of the meta-linguistic elements known as discourse markers (DMs hereafter) in these Persian and English literary works.*

Background: *DMs are the most frequent, complex, and creative meta-linguistic elements in human communication (Sayadkoob and Reisi, 2017). Their utilization in discourse is not random and they perform different cultural social and pragmatic functions facilitating human communication (Fraser, 2006). Theoretically, DMs are defined and analyzed from two perspectives: relevance theory by Sperber and Wilson (1995) and coherence theory by Glansberg (2018). The assumptions include: all texts possess coherence, there are different types of coherence relations in texts, and these coherence relations should be discovered by the people in discourse. Approaching DMs functionally, Redeker (2006) believes that DMs’ main function is establishing relationships between units of discourse. From a semantic perspective, Fraser (2006) analyzed DMs at sentence level and believes they establish the relationship between messages in the former, present, and latter sentences. Aijmer (2013) concludes that DMs do not possess fixed lexical functions and their functions are context-dependent*

1. Assistant Professor, Department of English Language and Literature, Faculty of Literature and Languages, Arak University, Arak, Iran. (Corresponding Author)

2. MA Student, of English Language and Literature, Faculty of Literature and Languages, Arak University, Arak, Iran.

and context-sensitive resulting in different functions in discourse. Empirically, DMs are investigated in different language skills such as writing, speaking, listening, writing, and translation.

Methodology: *This exploratory, descriptive, and qualitative study analyzed coherence relations in two Persian and English literary works. Theoretically, the research was supported by coherence theory in discourse analysis and the following analysis models established within this theoretical perspective: DMs inventory developed by Fraser (2006) and DMs functional inventory by Brinton (1996). Coherence theory centers around the appropriacy of concepts in terms of their relationship in the context of discourse. The corpus consisted of the following two Persian and English novels: "Modire Madreseh" by Jalal Al-e-Ahmad and "The Old Man and The Sea" by Hemingway and these novels were selected based on purposive sampling, i.e. due to the similar literary genre, similar readability levels, and close date of publication in two literary discourses. Moreover, to verify the reliability of the findings 20% of the data were given to two raters to verify the researchers' identification and classification of DM categories and their functions*

Conclusion: *The results of the quantitative analysis revealed that the construction of coherence relations between units of discourse was substantiated based on a four-plane framework established by four groups of inferential, elaborative, contrastive, and temporal DMs in monitoring discourse. And the most frequent DMs were elaborative DMs. The qualitative analysis of the pragmatic functions of DMs applied in these literary works resulted in the following seven-plane spectrum of functions for DMs: information indication, temporality, topic switch, opening markers, closing markers, turn exchange, and reform markers. This creative, flexible, and innovative approach to the construction and interpretation of discourse is substantiated through the application of grammaticalization. So, new, creative, and context-sensitive inferences about functions are substantiated for DMs and they are always being renewed, modified, and innovated substantially. Different implications in different research and educational perspectives about teaching literature, language, and different language skills are suggested*

Keywords: *Discourse Monitoring, Comparative Discourse Analysis, Literary Works*

References

- Aijmer, Kate. (2013). *Understanding pragmatic markers*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ale-Ahmad, Jalal. (1958). *The School Principle*, Tehran: Ferdowsi Publication.
- Boojari, Samira. (2019). *A Comparative Study of the Frequency and Poly-functionality of Discourse Markers used in American and British Novels*, (Unpublished Master Thesis), Arak University, Arak, Iran.
- Brinton, Lean. (1996). *Pragmatic Markers in English: grammaticalization and discourse functions*. New York: Mouton de Gruyter.
- Castro, Carrol. (2009). The use and functions of discourse markers in EFL classroom interaction, *Profile*, 11, 57-77.
- Crible, Leonard. & Degand, Robert. (2019). Domains and functions: a two-dimensional account of discourse markers, *Discours*, 4(5), 15-30.
- Dumlao, Robert. & Wilang, Jack. (2019). Variations in the use of discourse markers by L1 and L2 English users. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 9(1), 202-209.
- Fischer, Kate. (2006). Frames, constructions, and invariant meanings. In K. Fischer (Ed.), *Approaches to discourse particles*, 427-447. Amsterdam: Elsevier.
- Fraser, Bruse. (2006). Towards a theory of discourse markers. In K. Fischer (Ed.), *Approaches to Discourse Particles* (pp. 240-256). Oxford: Elsevier.
- Gandomkar, Leila. (2018). *A Comparative Study of the Frequencies and Functions of Discourse Markers in Research Genre*, (Master Thesis). Arak University, Arak, Iran.
- Grillo, Sally, and Glushkova, Michael. (2016). Scientific Popularization in Brazil and in Russia: An Essay to a Comparative Analysis of Discourses, *Bakhtiniana*, 11 (2), 76-100

- Hamza, Hadi. (2019). Identifying errors committed by Iraqi EFL Learners in using DMs. *Journal of Al-Frabadis Arts*, 2(34), 545-554.
- Hemingway, Ernest. (1952). *The Old Man and The Sea*, USA: Life.
- Hoseini, Hasan. (2000). *Mosht Dar Nemaye Dorosht*. Tehran: Soroush
- Irfan, Fariborz. Shahzadi, Mobina. Talib, Nahid. & Awan, Hamid. (2020). A comparative corpus based analysis of discourse markers. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 17(11), 358-376.
- Jalilifar, Ali. & Savaedi, Yavar. (2012). They want to eradicate the nation: A cross-linguistic study of the attitudinal language. *Iranian Journal of Applied Language Studies*, 4(2), 59-96.
- Kaveifard, Ebad. & Allami, Hamid. (2011). Inferential Discourse Markers in Discussion Section of Psychology Research. *Theory and Practice in Language Studies*. 1 (12). 1786-1791.
- Khandaghi Khameneh, Ali. & Fakhraee Faruji, Leila. (2020). The Effect of Teaching DMs on Speaking Achievement. *IJREE*, 5 (4).
- Linha, David. (2022). Comparative discourse analysis and other comparative approaches in language science. *Sao Paulo*, 35(2), 1-15.
- Mashhady, Hosein. Fatollahi, Majid. and Shahraki, Amer. (2015). A discourse analysis study of English and Persian newspaper editorials. *Iranian Journal of Language Issues* 1(2), 83-98.
- Mohammadi, Ali. Mohammad. & Dehghan, Rahim. (2021). A discorsal analysis of functional spectrum of discourse markers. *Scientific Journal of Language Research*, 13(39), 90-114.
- Nejadansari, Daryush. & Mohammadi, Ali. Mohammad. (2014). The frequencies and functions of discourse markers in the Iranian University discourse. *International Journal of Research*, 4(2), 1-18.
- Quan, Lee., & Zheng, Leon. (2012). A study of self-repair markers in conversation by Chinese English learners. *Journal of Language Teaching and Re-*

search,1216-1223,(5)5.

- Redeker, Gee. (2006). Discourse markers as attentional cues at discourse transitions. In K. Fisher (Ed.), *Approaches to discourse particles* (pp. 339-358). Amsterdam: Elsevier.
- Sadeghi, Behruz. & Ramezan Yarandi, Mohsen. (2014). Analytical study on the relationship between discourse markers and speaking. *International Journal of Linguistics and Communication*, 2(2), 22-41.
- Sayadkooh, Ali. & Reisi, Ehsan. (2017). Functions of Vav in Golestan. *Honar Zaban*,5-35 ,(2)1
- Schiffrin, Debora. (2006). Discourse marker research and theory: revisiting and. In K. Fischer (Ed.), *Approaches to Discourse Particles* (pp. 315-339). Amsterdam: Elsevier.
- Shafee Kadkani, M. (2006). *Poerty Music*. Tehran: Aghah [In Persian].
- Sperber, David., & Wilson, Dave. (1995). *Relevance: Communication and cognition* (2nd ed.). Malden: Blackwell Publishing.
- Trihartanti, Robert.(2017)). An analysis on the different use of discourse markers in spontaneous and non-spontaneous utterances. *LEARN Journal*, 7(1), 22-44.
- Yazdani, Akbar., & Salehi, Hoda. (2016). Metadiscourse markers of online texts: English and Persian online headlines. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 4(3), 41-46.
- Bottom of Form